

**REST
ART**

60-616 Poznań, Ul. Wołyńska 5 m.1,
tel. (0-61) 8471 579, GSM: 0-602 599 109,
e-mail: artconservator@o2.pl,

Konserwacja Zabytków

Piotr Dybalski

NIP: 7811154551, REGON: 634476884

www.artconservator.pl

**8 barokowych rzeźb pełnoplastycznych – 1728 r.
wraz z obrazem Wniebowzięcia NMP – 1885r.
z ołtarza głównego
w kościele par. p.w. Św. Katarzyny Dz. M.
w POTULICACH, gm. Wągrowiec**

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
WRAZ Z OPISEM BUDOWY TECHNOLOGICZNEJ
ORAZ ANALIZĄ STANU ZACHOWANIA**

Opr. Piotr Dybalski

REST Konserwacja Zabytków
ART Piotr Dybalski

60-616 Poznań, ul. Wołyńska 5m.1
tel.: (0-61) 8471 579, GSM: 0-602 599 109
NIP: 7811154551, REGON: 634476884

Poznań, 2022

PROJEKT KONSERWATORSKI CHRONIONY PRAWEM AUTORSKIM

PROBOSZCZ

Ks. Tomasz Kubiak

I. Karta inwentaryzacyjna

Rodzaj obiektu: **barokowe retabulum ołtarzowe**

Datowanie: **ok. 1728 r.**

Autor: **nieznany**

Technika: **drewno złocone, srebrzone i polichromowane, osiem rzeźb pełnoplastycznych, obraz olejny na płótnie**

Wymiary ogólne ołtarza: **wysokość - ok. 4,90 m**

szerokość - ok. 6,00 m

głębokość - ok. 0,70 m

Wymiary rzeźb:

- **Św. Joachim – 1,25 x 0,40 x 0,35**
- **Św. Anna – 1,18 x 0,45 x 0,35**
- **4 aniołki – ok. 0,70 x 0,45 x 0,35**
- **Bóg Ojciec – 0,80 x 0,50 x 0,40**
- **Chrystus – 0,85 x 0,50 x 0,40**

Wymiary obrazu - **1,50 x 2,10 m**

Ekspozycja: **prezbiterium kościoła par. p.w. Św. Katarzyny Dz.M.
w Potulicach, gm. Wągrowiec**

Właściciel: **parafia rzym.-kat. p.w. Św. Katarzyny Dz.M. w Potulicach**

II. Technika wykonania obiektu

A. Konstrukcja, snycerka

Podłoże

Ołtarz zbudowany jest w całości z drewna i osadzony na murowanej mensie i mocowany do belkowej konstrukcji przytwierdzonej do ściany. Konstrukcja ołtarza oraz większość elementów nośnych wykonana została z drewna iglastego, najprawdopodobniej sosnowego, być może modrzewiowego z niektórymi elementami konstrukcji wykonanymi z dębu. Wszystkie elementy rzeźbione i płaskorzeźbione wykonane zostały najpewniej z lipy. Ostateczne wyjaśnienie kwestii gatunków drewna dadzą dopiero badania laboratoryjne, które są tutaj niezbędne.

Poszczególne elementy snycerki i rzeźb mocowane były pierwotnie na kołki drewniane i wzmacniane od odwrocia nakładanymi szpagami i listwami. Złącza stolarskie i deski płycin klejone były klejem glutynowym i łączone na złącza stolarskie – pióro, jaskółczy ogon itp. Część łączeń została wtórnie zastąpiona metalowymi gwoździami kutymi ręcznie i późniejszymi fabrycznymi oraz śrubami.

Zaprawa

Na podstawie przeprowadzonych w dolnej partii ołtarza wstępnych badań sondażowych stratygrafii warstw ustalono, że lico drewna pokryte jest wielowarstwową, o bardzo zróżnicowanej grubości (0,5 – 2,0mm), białą zaprawą kredowo - klejową, szlifowaną,

nakładaną pędzlem metodą tapowania, po uprzednim przeklejeniu drewna klejem glutynowym oraz nałożeniu szarówki. Dotyczy to wszystkich partii płycin, snycerki, ram oraz rzeźb.

Złocenia

Wykonane są złotem i srebrem płatkowym laserowanym w technice na pulment i polerowane a częściowo w technice na mikstion (mat).

Polichromia

Oryginalna polichromia wykonana w technice olejnej na podmalowaniu temperowym – marmoryzacja w tonacji błękitno – zielonkawej.

Werniks

Żywiczny, o zróżnicowanej grubości, z zaciekami.

Iii. Stan zachowania obiektu

Drewno

Wszystkie elementy ołtarza, bez względu na gatunek wykazują silne porażenie owadami z rodziny *Anobium*. Najbardziej porażone jest drewno lipowej snycerki oraz rzeźb. Wskazują na to liczne otwory wylotowe o średn. 1 - 2 mm rozsiane na całej powierzchni odwrocia i miejscami lica. Uszkodzeniu uległy również niektóre belki konstrukcyjne w dolnej oraz górnej partii ołtarza.

Niektóre odsłonięte partie drewna, zwłaszcza odwrocie, wykazują przebarwienia spowodowane zawilgoceniem oraz działalnością mikroorganizmów.

Drewno wykazuje liczne pęknięcia wzdłuż słoików i deformacje. Liczne złącza ciesielskie i stolarskie elementów konstrukcyjnych i architektonicznych uległy rozspojeniu.

Zarówno na licu jak i odwrociu widoczne są liczne ubytki drewna pochodzenia mechanicznego - od drobnych ubytków snycerki wynikających z użytkowania lub rozsychania się drewna i wykruszeń w partiach sąsiadujących ze złączami (kołkami, gwoździami itp), po ubytki drobnych elementów rzeźbiarskich.

Całość drewna bardzo silnie zabrudzona powierzchniowo, odwrocie w całości przemalowane w technice olejnej.

Widoczne liczne naprawy i wzmocnienia wykonane podczas poprzedniej renowacji.

Ogólny stopień uszkodzenia – ok. 25 -30 %.

Zaprawa

Wykazuje bardzo osłabioną przyczepność do podłoża, spękana i krucha, silnie miejscami przetarta. Całkowite ubytki zaprawy w dużym stopniu dotyczą partii rzeźb i snycerki - wykruszenia i silne spękania. Ogólny stopień uszkodzenia – ok. 30 - 40%

Złocenia

Silnie przetarte wraz z pulmentem i mikstionem do zaprawy. Liczne ubytki mechaniczne wraz z elementami drewna i zaprawy. W 100% wtórnie pokryte goldmetalem na mikstion i brąz olejną. Liczne zacieki mikstionu. Całość silnie zabrudzona.

Ogólny stopień uszkodzenia – ok. 40 - 50%

Polichromia

Liczne przetarcia i duże uszkodzenia mechaniczne powierzchni polichromii na całej powierzchni. Silnie spękana i zabrudzona. Przemalowana jest trzykrotnie, grubo, błękitną marmoryzacją farbą w 100% w technice olejnej. Silnie spękana.

Całość silnie zabrudzona.

Stopień uszkodzenia – 45 – 50%

Werniks

Liczne zacieki, pociemniały i zabrudzony.

IV. Wytyczne konserwatorskie

Przeprowadzone dotychczas wstępne rozpoznanie technologiczne i analiza stanu zachowania ołtarza oraz jego funkcja kultowa wskazują na konieczność podjęcia pełnego zakresu prac konserwatorskich. Dotyczy to zwłaszcza drewna zarówno w części konstrukcyjnej i architektonicznej, jak i snycerskiej. Niezbędne jest przeprowadzenie zabiegów zachowawczych polegających na całkowitym usunięciu wtórnych nawarstwień, dezynfekcji, dezynsekcji i strukturalnym wzmocnieniu drewna oraz konserwatorsko - rekonstrukcyjnych obejmujących cały zakres prac naprawczych i stolarskich oraz uzupełnień i rekonstrukcji snycerskich. Konieczny jest demontaż większości elementów snycerskich oraz części elementów konstrukcyjnych.

V. Program prac konserwatorskich

Rzeźby ołtarzowe pełnoplastyczne, złożone, polichromowane

1. Nadzór nad ustawieniem rusztowań
2. Przeprowadzenie wstępnych badań konserwatorskich i pobranie próbek drewna, złoceń i polichromii do badań chemicznych.
4. Wstępne oczyszczenie lica i odwrocia ołtarza met. mechaniczną.
5. Zabezpieczenie partii złoceń i polichromii rzeźb o osłabionej przyczepności do podłoża met. zaklejenia bibułą japońską na 3% roztw. metylocelulozy.
6. Demontaż wszystkich rzeźb pełnoplastycznych oraz obrazu „Wniebowzięcie NMP”. Inwentaryzacja rysunkowa i fotograficzna.
7. Zabezpieczenie i pakowanie elementów zdemontowanych do transportu.
8. Transport do pracowni konserwatorskiej w Poznaniu
9. Rozpakowanie i usunięcie zabezpieczeń z polichromii met. delikatnego zwilżania.
10. Podklejenie odpajających się fragmentów polichromii met. zastrzyków z mieszaniny Prima AC 33 i roztworu alkoholu poliwinylowego z zaprasowaniem.

11. Wykonanie prób usuwania zabrudzeń, wtórnych werniksów i przemalowań olejnych z wszystkich rzeźb metodami mechanicznymi, chemicznymi oraz mieszanymi przy użyciu kompozycji rozpuszczalników organicznych oraz preparatu Scansol, Contrad 2000.
12. Wykonanie odkrywek pasowo - schodkowych na wszystkich rzeźbach. Rejestracja fotograficzna.
13. Usunięcie zabrudzeń powierzchniowych z powierzchni drewna odwroci met. chemiczną przy użyciu preparatu Lanacryl (Lefranc), Contrad 2000 (Bresciani)
14. Usunięcie wszystkich wtórnych przemalowań olejnych z powierzchni złocen i polichromii rzeźb metodą chemiczną i mechaniczną – Scansol, Remosol, Contrad 2000.
15. Usunięcie wszystkich wtórnych nawarstwień, - kitów, szpachlówek i wtórnych, nie spełniających wymagań konstrukcyjnych napraw drewna.
16. Dezynfekcja i dezynekcja drewna rzeźb met. głębokiego wprowadzenia preparatu Hylotox X.
17. Impregnacja strukturalna (wzmacniająca) drewna rzeźb 10 - 15 % roztw. Paraloidu B 72 w toluenie - metodą zanurzenia i wielokrotnego pędzlowania
18. Suszenie elementów po impregnacji w namiotach z folii w warunkach ograniczonego odparowywania rozpuszczalnika w celu powstrzymania migracji żywicy do powierzchni.
19. Wykonanie napraw stolarskich drewna rzeźb- klejenie pęknięć (przy pomocy żywic epoksydowych oraz klejów akrylowych), flekowanie szczelin, naprawa złącz stolarskich, uzupełnienie brakujących elementów rzeźb przy pomocy drewna odpowiedniego gatunku,
20. Uzupełnienie ubytków drewna rzeźb met. rekonstrukcji w drewnie odpowiedniego gatunku.
21. Uzupełnienie bardzo drobnych ubytków drewna i wypełnienie otworów po owadach kitem do drewna f-my Tikkurila (prod.fin) modyfikowanym dod. mączki drzewnej i Primalu AC 33 w dysp. wodnej i szlifowanie.
22. Uzupełnienie ubytków zaprawy zaprawą kredowo-klejową na bazie kredy pławionej i kleju glutynowego z dod. środka antyseptycznego po uprzednim mechanicznym oczyszczeniu drewna w miejscach ubytków i przeklejeniu klejem glutynowym na gorąco.
23. Szlifowanie i polerowanie zaprawy.
24. Izolowanie zaprawy słabym roztworem białego szelaku.
25. Uzupełnienie ubytków złocen złotem i srebrem płatkowym w technice na bolus z polerowaniem oraz na mikstion.
26. Uzupełnienie ubytków polichromii w technice temperowej (podmalowanie) i żywicznej (Maimeri) oraz olejno - żywicznej.
27. Zabezpieczenie powierzchni polichromii werniksem półmatowym Talens.

28. Zabezpieczenie drewna odwroci, rzeźb roztworem wosku mikrokryształicznego w benzynie lakowej.
29. Zabezpieczenie i transport elementów ołtarza do Potulic.
30. Montaż rzeźb przy użyciu kołków, złączy stolarskich, mosiężnych i wkrętów do drewna.
31. Nadzór nad demontażem rusztowania.
32. Pełna dokumentacja opisowa, fotograficzna i badawcza.

Obraz ołtarzowy „Wniebowzięcie NMP”

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej lica obrazu przed rozpoczęciem prac.
2. Dezynfekcja lica i odwrocie wraz z ramą (alkoholowy roztwór Lichenicida 264)
3. Zabezpieczenie do transportu i transport z i do miejsca ekspozycji,
4. Wymiana krosien na nowe, sosnowe – klinowane i fazowane z krzyżakiem,
6. Wykonanie prób usuwania zabrudzeń, pociemniałych werniksów, wtórnych retuszy metodą chemiczną i uzupełnień płótna , kitów itp.
7. Wykonanie odkrywek na warstwie malarskiej – metodą chemiczną,
8. Całkowite usunięcie werniksów i wtórnych nawarstwień – metodą chemiczną,
9. Oczyszczenie odwrocia – met. mechaniczną,
10. Likwidacja deformacji płótna metodą delikatnego nawilżania przy jednoczesnym naprężaniu i obciążaniu,
11. Konsolidacja płótna metodą impregnacji preparatem Plexisol P 550 10% w benzynie lakowej, z zaprasowaniem.
13. Dublaż obrazu na masę woskowo – żywiczną na bazie wosku pszczelego, damary i terpentyny weneckiej.
14. Uzupełnienie ubytków zaprawy białym kitem wiedeńskim nakładanym pędzlem,
15. Izolowanie kitów białym szelakiem,
16. Naciągnięcie obrazu na nowe krosna,
17. Założenie werniksu retuszerskiego Talens w benz. lak.,

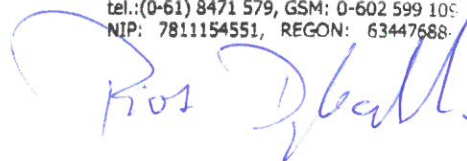
18. Punktowanie farbami ketonowymi Maimeri (wł.) o odciągany spoiwie, oraz w technice olejno – żywicznej na bazie farb olejnych Talens o odciągany spoiwie i modyfikowanych werniksem retuszerskim Talens

19. Werniksowanie końcowe Talens, montaż obrazu w ołtarzu

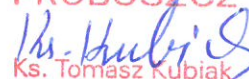
20. Dokumentacja opisowa, fotograficzna.

REST Konserwacja Zabytków
ART Piotr Dybalski

60-616 Poznań, ul. Wołyńska 5m.1
tel.:(0-61) 8471 579, GSM: 0-602 599 109
NIP: 7811154551, REGON: 63447688

PROBOSZCZ

Ks. Tomasz Kubiak